

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรู้หนังสือเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งในการที่จะแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าและวิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งในสังคมไทยเรานิยมที่จะเผยแพร่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในรูปของข่าวสารหรือสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อสารมวลชน หรือวารสารต่าง ๆ ดังนั้น ผู้รู้หนังสือจึงจะเป็นผู้ที่มีโอกาสดี ในการที่จะรับรู้ความเป็นไปของสังคม สามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

ความหมายของการรู้หนังสือ

ได้มีองค์การและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งในและต่างประเทศให้คำจำกัดความของคำว่า "การรู้หนังสือ" (Literacy) ไว้หลายประการ เช่น ทีมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford University 1971 : 1638) ได้ให้คำจำกัดความว่า Literacy มาจากคำว่า Literate ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Literatus หรือ Litera Letter มีความหมายว่าการรู้หนังสือ หรือคนที่รู้หนังสือ

วิลเลียม อัลแลน เนลสัน (William Allan Neilson 1955 : 1578) ได้ให้ความหมายของคำว่า Literacy ว่า เป็นสภาพการอ่านออกและเขียนได้

สอ เสถบุตร (2518 : 310) กล่าวว่า Literacy หมายถึง - สภาพการรู้หนังสือหรือสภาพที่สามารถอ่านออกและเขียนได้

เศวก สายะวารานนท์ (2515:42 - 43) ได้ให้ความหมายของการรู้หนังสือว่า การรู้หนังสือเป็นทั้งทักษะและศิลป์ ในแง่ของทักษะหมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือหมายอันเป็นสัญลักษณ์คือตัวหนังสือ ได้แก่ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ในแง่ของศิลป์ การรู้หนังสือหมายถึง การที่ความเอาเรื่องราวจากหนังสือเอามาใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ

เนื่องจากในระยะแรก ๆ การให้ความหมายของคำว่า "การรู้หนังสือ" ยังไม่เป็นที่เข้าใจตรงกันนัก แต่ประเทศต่างก็ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ตามแต่สภาพความต้องการและยอมรับของประเทศนั้น ๆ จึงไม่อาจนำมาสรุปรวมกันได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2494 องค์การยูเนสโก (UNESCO) จึงได้ประชุมผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อให้คำนิยามของคำว่า "ผู้รู้หนังสือ" (Literacy) ขึ้นที่ประชุมได้ตกลงกันว่า "ผู้รู้หนังสือ" จะหมายถึงผู้ที่มีทั้งความเข้าใจในการอ่านและความสามารถเขียนข้อความง่าย ๆ สั้น ๆ ในชีวิตประจำวันได้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2517 : 5)

หลังจากประชุมตกลงร่วมกันแล้ว ต่อมาก็ยังมีหลายประเทศที่มีความเห็นว่าการอ่านออกและเขียนได้ ยังไม่พอเพียง ควรรวมการคิดเลขเป็นคีย์ หรือที่เรียกว่า มีพื้นฐาน 3 R's (Reading, Writing and Arithmetic) การอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น นั้น เป็นเพียงส่วนเดียวของการรู้หนังสือเท่านั้น การรู้หนังสือทั้งหมดนั้น ควรจะหมายถึงความสามารถที่จะนำเอาทักษะทั้งสามที่กล่าวมาแล้วมาไว้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2505 องค์ยูเนสโกได้จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการรู้หนังสือและให้ใช้คำว่า - "Functional Literacy" หมายถึงการรู้หนังสือ แทนคำว่า "Literacy" และให้คำจำกัดความของคำว่า "ผู้รู้หนังสือ" ใหม่ว่า หมายถึงผู้ที่มีความรู้และทักษะอันจำเป็นที่จะช่วยให้เขามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งวิชาการเหล่านี้ จะต้องมึผลเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของกลุ่มหรือสังคมของเขาและความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น จะช่วยให้เขาได้ทักษะเหล่านี้พัฒนาตนเองและสังคม (วิเรนดา ไทรพัถิ, Virenda and Tripathi, 1970 : 5)

จากรายงานการประชุมครั้งสุดท้ายของเจ้าหน้าที่ในการเตรียมการอ่านและวัสดุในการอ่านในเอเชีย (UNESCO, 1969 : 3 - 4) ได้กล่าวว่า Literacy มี 2 พวก คือ

1. เป็นสภาพการรู้หนังสือเบื้องต้น โดยมีทักษะด้านการอ่าน การเขียนและการคิดเลข รวมทั้งความรู้พื้นฐานในด้านสังคม วัฒนธรรม และกฎหมาย (Traditional Literacy)
2. เป็นสภาพการรู้หนังสือนอกเหนือไปจากการอ่าน การเขียน และการคิดเลขเป็นแล้ว ยังรวมไปถึงความฉลาดและทักษะในการใช้ความคิด การวางแผนงานความรู้

ด้านเทคนิค การเศรษฐกิจ และการพัฒนามาตรฐาน การดำรงชีวิต (Functional Literacy)

ความสำคัญของการรู้หนังสือ

จะเห็นว่าสภาพสังคมในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับและเื้อ้อ่านวดยประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้แก่ผู้รู้หนังสือเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าจะเป็นสินค้า หรือผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับการอุปโภค ทั้งในและต่างประเทศ ทางก็นิยมเขียนเป็นตัวหนังสือข้างกล่องหรือหีบห่อที่เป็นภาษาชนล่่าอีกทั้งเขียนรายละเอียดในการอุปโภคและบริโภคไว้ด้วย ผู้รู้หนังสือจึงสามารถใช้ผลผลิตเหล่านี้ได้ถูกต้องและมีคุณภาพกว่า ผู้ไม่รู้หนังสือ ซึ่งต้องอาศัยการฟังคำโฆษณา หรือคำแนะนำจากผู้จำหน่าย ซึ่งอาจจะไม่ถี่ถ้วน และได้ความมากน้ก อีกทั้ง - ความเคลื่อนไหวก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้าสู่สังคมไปปัจจุบัน ผู้ไม่รู้หนังสือก็จะมีโอกาสได้สัมผัสได้น้อยเช่นกัน วีระชัย มีชอบธรรม และ สุมิตรา เพชรวิสุทธิ์ (2520 : 157) ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้รู้หนังสือไว้ว่า "การรู้หนังสือ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้า และวิทยาการใหม่ ๆ ที่มักจะเผยแพร่ในรูปของเอกสารและสิ่งพิมพ์ จึงทำให้ผู้ที่รู้หนังสือมีโอกาสที่จะได้รับความรู้ และประสบการณ์ใหม่ ๆ มากกว่าผู้ที่ไม่รู้หนังสือ"

เศวต สายะวารานนท์ (2515 : 40) ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ เช่นกัน ได้กล่าวว่า "การรู้หนังสือ นับเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการพัฒนาตัวบุคคล และชุมชน เพราะการรู้หนังสือ ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนประสบความสำเร็จในด้าน เศรษฐกิจและสังคมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดความรู้และความชำนาญเบื้องต้น อันเป็นแนวทางนำไปสู่ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต" และ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2512 : 25 - 28) ได้กล่าวไว้ว่า "การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นตัวจักรที่สำคัญที่สุดก็คือกำลังคนที่มีคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคม"

ดังนั้นทางด้านการศึกษาของไทยจึงจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการรู้หนังสือ โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ (2520 : 1 - 4) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและ-

ทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ การที่รัฐได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาและมีความมุ่งหวังที่จะให้ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพ ตามควรแก่วัยและความสามารถได้และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงได้พยายามจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน งบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสอดคล้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศต่อไป

ในต่างประเทศก็เห็นความสำคัญของการรู้หนังสือเช่นเดียวกัน และมีนักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้หนังสือไว้ เช่นกัน

เจซี มาเทอร์ (J.C. Mathur, 1972 : 7) ได้ให้ความคิดเห็นว่า "การรู้หนังสือและใช้ประโยชน์ได้ เป็นการให้ทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ทำให้เขาเหล่านั้นประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่"

เกรย์ (Gray, 1956 : 24) มีความเห็นว่า "ผู้รู้หนังสือจนสามารถใช้ประโยชน์ได้นั้นต้องมีความรู้และทักษะการอ่าน เขียนที่จะทำให้นั้นสามารถร่วมกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะเหล่านี้ในกลุ่มหรือสังคมของผู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

มาจอร์รี่ ดาย (Marjorie Dye 1964 : 1) กล่าวว่า "การรู้หนังสือเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการแสวงหาความรู้และการนำมาซึ่งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต"

การจัดการประถมศึกษาของไทยในปัจจุบัน ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาคือเด็กจบแล้วไม่ได้เรียนต่อมีโอกาสที่จะได้ทำงาน หรือประกอบอาชีพที่มีรายได้พอสมควรเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายจากกรมแรงงานไม่เอื้ออำนวย, ปัญหาเด็กสอบตกซ้ำชั้น ซึ่งเป็นความ

สูญเปล่าทางการศึกษาของรัฐ, การที่เด็กต้องออกกลางคัน เพราะสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว, การขาดความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาหรือไม่ก็พวกที่เรียนจนชั้นประถมศึกษาไปแล้วไม่ได้เรียนต่อ เมื่อไม่มีโอกาสได้ใช้หนังสือทั้งการอ่านและการเขียนในชีวิตประจำวัน ในไม่ช้าก็จะกลับเข้าสู่สภาพการไม่รู้หนังสือในเวลาต่อมา อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ

สาเหตุที่เด็กจบชั้นประถมศึกษาแล้วอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้

โมหิมหมัก ฮับคูลกาเจอร์ (2520 : 74 - 77) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาบางคน อ่านหนังสือไม่ออก หรือจบการศึกษาระดับหนึ่ง แต่มีความสามารถในการอ่านอยู่ก็ระดับหนึ่ง เช่น จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แต่ความสามารถในการอ่าน เพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือ 4 ว่ามีสาเหตุที่สำคัญอย่างน้อย 5 - ประการคือ

1. สาเหตุทางภูมิศาสตร์ (Geographical Factor) เช่น อยู่ในชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลจากคมนาคมไม่สะดวก จะหาครูไปสอนได้ยาก หรือมีกลุ่มคนอยู่ไม่กี่ครอบครัว รัฐไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนได้ เด็กบางคนมาเรียนบ้างไม่มาเรียนบ้าง - อุปกรณ์การสอนไม่พร้อม หนังสือเรียนหายาก เมื่อเด็กออกจากโรงเรียนไปแล้ว ไม่มีหนังสืออ่าน นาน ๆ ไปก็ลืมหนังสือ

2. สาเหตุทางจิตวิทยา (Psychological Factor) ได้แก่ เด็กมีปัญญาอ่อนตามหลักจิตวิทยา ความสามารถ และสติปัญญาของเด็กไม่เท่ากัน จะโดยสาเหตุจากกรรมพันธุ์ หรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่เด็กที่ไอคิวต่ำกว่าปกติมีแน่ ในท้องที่ที่ห่างไกล เราไม่มีเครื่องมือทดสอบ หรือคัดเลือกเด็กประเภทต่าง ๆ ได้ ฉะนั้น เมื่อเราเกณฑ์เข้ามาเราก็นำไปเข้าชั้นรวมกันหมด แล้วสอนเป็นหน้ากระดาน เด็กปัญญาอ่อนก็ตามไม่ทัน อ่านได้บ้าง ไม่ได้บ้าง นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาพ่อแม่แตกแยก เด็กขาดความอบอุ่น เด็กติดยาเสพติด

3. สาเหตุทางร่างกาย (Physiological Factor) ได้แก่เด็กที่เจ็บป่วยนาน ๆ เด็กไม่สมประกอบ ขาดเรียนบ่อย ๆ เด็กเรียนไม่สม่ำเสมอ การเรียนไม่ค่อยดีก็ เป็นสาเหตุให้เขียนไม่ค่อยดี อ่านไม่ค่อยออก

3. สาเหตุทางเศรษฐกิจ (Econometrical Factor) มีมาก มีแทบทุกภาค พ่อแม่ยากจน เด็กไปโรงเรียนบ้างไม่ไปบ้าง เด็กต้องช่วยพ่อแม่ทำงานช่วยเหลือเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย หรืออยู่บ้านช่วยเลี้ยงน้อง ไม่มีเงินซื้อหนังสือ ไม่มีเงินซื้ออาหารกิน ไม่ไปโรงเรียน ขาดหนังสือ ขาดอาหาร เด็กจึงเรียนไม่ค่อยดี อ่านไม่ค่อยได้

5. สาเหตุทางวิชาการ (Methodological Factor) ข้อนี้สำคัญมาก ในจังหวัดชายแดน เด็กพูดภาษาพื้นเมือง เป็นภาษาที่หนึ่ง เช่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เด็กพูดภาษามลายูเป็นภาษาถิ่น หรือจังหวัดสุรินทร์ที่เด็กพูดภาษาเขมร เวลาสอนครูก็สอนวิธีเดียวกันหมด ทำให้เด็กเหล่านี้เรียนไม่ทัน พูดไม่ค่อยได้ อ่านไม่เข้าใจ เขียนไม่ค่อยถูก

สุพจน์ ประเสริฐศรี (2518 : 156) กล่าวว่า "สาเหตุที่ผู้ไม่รู้หนังสือมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น เนื่องมาจาก

1. อัตราการเพิ่มของประชากรที่สูงมากเกินไป คือ สูงเกิน 3% ต่อปี ทำให้คนมีเพิ่มมากขึ้นส่วนใหญ่เป็นเด็กทั้งหมด และเป็นภาระที่หนักมากจนรัฐบาล ไม่สามารถจะมีกำลังพอที่จะจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้กับประชาชนที่ไม่รู้หนังสือได้

2. อัตราการเข้าชั้นในระดับประถมศึกษาที่สูงมาก และอัตราการออกกลางคันอีกเป็นจำนวนมาก ที่กลับกลายมาเพิ่มจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้

3. มีอัตราการล้มสูง ไม่มีหนังสือ จะอ่านในชีวิตประจำวัน เด็กจะได้รับการฝึกการอ่านและการเขียนเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น

จากการสัมมนาเรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน ที่จังหวัดสงขลา (กรมวิชาการ - 2517 : 184 - 185) ได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาในปัจจุบันที่ผู้เรียนเกิดการล้มหนังสือ หลังเรียนจบไว้ดังนี้ ระบบการศึกษาในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อผู้เรียน

ส่วนใหญ่จบจากการศึกษาภาคบังคับ มักจะลืมสิ่งที่เรียนมาแล้ว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ไม่มีโอกาสอ่านหรือเขียนหลังจากออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการเรียน เช่น หนังสือที่จะอ่าน ทบทวน -
ความรู้
3. การเรียนไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพและภูมิ
หลังของนักเรียน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญหรือประโยชน์ที่ได้จากการเรียน
4. ครูผู้สอนเร่งรัดให้นักเรียนจบโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ
5. ไม่มีการติดตามผลการสอน
6. จำนวนครูไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน
7. ผู้บริหารการศึกษายังทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงไม่สามารถจัดอุปสรรค
ได้ทันต่อเหตุการณ์
8. วัตถุประสงค์ของการเรียนสูงเกินไปจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของ
ผู้เรียน
9. ระบบการสอนผิด ครูเป็นผู้ให้คำตอบเดียว ไม่มีปฏิกริยาโต้ตอบจากผู้เรียน
ไม่มีการสร้างและหาวิธีจูงใจอย่างเพียงพอ
10. หลักสูตรมีข้อบกพร่อง เนื้อหาและวิธีสอนไม่ชักจูงผู้เรียน ไม่สนองความ
ต้องการอย่างแท้จริง ไม่เอาใจใส่ในชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขา ประชาชนสี่จังหวัด -
ภาคใต้ ฯลฯ

การจำและการลืม

องค์ประกอบอีกสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนจบชั้นประถมศึกษาไปแล้ว
กลับกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออีกนั่นคือ ระยะเวลาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจำและการ
ลืมของมนุษย์

ประสาร ทิพย์ชารา (2521 : 105) มีความคิดเห็นตรงกับ สุนีย์ ชีรพการ
(2524 : 157) ว่า "การจำหมายถึงความสามารถของสมองที่จะเก็บสะสมประสบการณ์
ต่าง ๆ ในสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วไว้ได้และสามารถระลึกได้สามารถถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง

หรือสามารถทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยประหยัดเวลา และพลังงาน" ส่วน การลืมนั้น ประทีนธ์ อูปรนัย (2518 : 31) กล่าวว่า "เป็นพฤติกรรมทางจิตใจที่ อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ ส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดการลืมนั้น คือ การขาดการฝึกฝน สิ่งใดที่เรียนไปแล้ว ผู้เรียนมิได้มีการฝึกฝนทบทวนอยู่เสมอ ย่อม ทำให้เกิดการลืมนั้นได้ง่าย เพราะโดยปกติบุคคลย่อมต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ยังเรียนมาใหม่มักเป็นสิ่งที่จำได้ดีกว่า ถ้าไม่มีการฝึกฝนสิ่งที่ยังเรียนไปเลยย่อมเกิดการ ลืมได้เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน"

เอกวิทย์ ๗ ติลา (2515 : 322) ได้ให้ข้อคิดว่า การลืมนั้นขึ้นอยู่กับ สันตทอนที่ที่ประชากรอาศัยอยู่คือ

1. ถ้าประชากรอยู่ในเมืองซึ่งชีวิตแวดล้อมจะต้อง เกี่ยวข้องกับการใช้ตัวหนังสือตามป้ายประกาศหรือตามสลากยา อัตราการลืมนั้นจะน้อยที่สุด
2. ถ้าพวกที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา อัตราการลืมนั้นจะมีมาก เพราะโอกาสที่เขาจะพบตัวหนังสือมีน้อย
3. สำหรับพวกที่อยู่ในป่าและเขาที่ทุรกันดารนั้น เป็นที่แน่ใจว่าจะลืมนั้น สิ้นหมด

จากข้อคิดเห็นและคำกล่าวของนักจิตวิทยา ที่ให้แง่คิดในเรื่องของการจำ การ ลืมที่มีผลต่อสภาพการรู้หนังสือของบุคคล จึงเป็นที่สรุปได้ว่าระยะเวลาที่มีผลต่อการจำ การ ลืมมาก ผู้ที่มีโอกาสอ่านเขียน และคิดเลขอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน สภาพการรู้หนังสือ ก็จะคงอยู่มากกว่า ผู้ที่จบออกไปแล้วและไม่มีโอกาสได้อ่านได้เขียนเลย นาน ๆ เขาก็จะ กลับเข้าสู่สภาวะการไม่รู้หนังสืออีก

โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ และพัฒนาคุณภาพของประชาชนที่ลืมนั้นหรือไม่รู้
หนังสือ

สถิติการไม่รู้หนังสือ

จากสถิติการไม่รู้หนังสือ ซึ่งได้จากการสำรวจของสำนักงาน และคณะกรรมการต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของโลก ปรากฏว่ายังมีผู้ที่ไม่รู้หนังสืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก เช่น

จากการสำรวจของคณะกรรมการองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ในปี ค.ศ. 1970 : 104) พบว่า ประชากรทั่วทุกภูมิภาคของโลก ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 2,287 ล้านคน มีผู้ไม่รู้หนังสือถึง 783 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 34.24 นอกจากนี้จากการสำรวจขององค์การยูเนสโก (UNESCO) เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในเอเชียระหว่างทศวรรษแรกของทศวรรษพัฒนา ซึ่งประชากรที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ถึง 243 ล้านคน ซึ่งประชากรที่ไม่รู้หนังสือนี้อยู่ในวัย 15 - 44 ปี (อ้างถึงใน ชาญชัย อัจฉินสมาจาร, 2515 : 42)

สำหรับในประเทศไทย จากการสำรวจของกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2482 (กระทรวงมหาดไทย, 2496) ปรากฏว่า มีประชาชนไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 68.8 หรือประมาณ 6,878,584 คน ในจำนวนประชากรที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป 10,000,788 - คน และจากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2490 - 2503 และ 2513 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 1) ในปี พ.ศ. 2490 พบว่า ประชากรทั้งหมด 12,327,386 คน มีผู้ไม่รู้หนังสืออยู่ 5,705,269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.9 ในปี พ.ศ. 2503 ประชากร 18,026,404 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,270,054 คน คิดเป็นร้อยละ 39 ในปี พ.ศ. 2513 ประชากร 23,453,313 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 4,265,424 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2525:33) ได้สำรวจแรงงานทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2523 พบว่า จำนวนประชากรที่สำรวจทั้งสิ้น 32.21 ล้านคน มีถึงร้อยละ 92.2 หรือประมาณ 22.55 ล้านคน ที่มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีผู้ไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ 10.8 หรือ 3.38 ล้านคน

ในปี พ.ศ. 2525 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการสำรวจประชากรที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 14 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่นอกเขตการศึกษาภาคบังคับใน 24 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่าในจำนวนประชากรที่สำรวจ - 10,501,000 คน มีผู้ที่รู้หนังสือ 2,469,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 สำหรับผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ถึง 8,029,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 76.5

โครงการแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

จากการสำรวจสถิติการไม่รู้หนังสือของประชากร ทำให้รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาเป็นอย่างดี จึงพยายามที่จะหาวิธีแก้ปัญหาล่าช้านี้โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งในและต่างประเทศ จัดเป็นรูปโครงการต่าง ๆ ขึ้น

โครงการที่ได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศ เช่น

1. โครงการขจัดการไม่รู้หนังสือ แบบ Functional Literacy หรือการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โดย UNESCO ได้ร่วมมือกับกรมสามัญศึกษาเริ่มโครงการใน พ.ศ. 2511 ที่จังหวัดลำปาง จำนวน 20 โรงเรียนในเขตหลักสูตรของ UNESCO ต่อมาได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ทดลองที่ลำปาง และแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2514 และขยายไปในภาคเหนือและภาคใต้ในปีต่อมา ปี พ.ศ. 2518 ได้ขยายไปทั่วทุกภาครวม 8 เขต การศึกษา จำนวน 34 จังหวัด (กรมสามัญศึกษา, โครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย, 2515 : 8 และโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบสมกิจ : 7 - 8)
2. โครงการสร้างแบบเรียนสำเร็จรูป ตามโครงการขจัดการไม่รู้หนังสือ แบบ Function Literacy กรมสามัญร่วมมือกับ USOM และ World Education New York และหน่วยราชการอื่น จัดสร้างแบบเรียนสำเร็จรูปที่มุ่งสอนการอ่านออกเขียนได้ และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำมาหากินควบคู่กันไป เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2513 และยังได้ร่วมมือในโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในเขต เร่งรัดพัฒนาชนบท 24 จังหวัด โครงการช่วยเหลือสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2523 (วนิดา สิทธิพรฤทธิ, 2522: 151)
3. มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) ได้เริ่มช่วยเหลือตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ด้วยการให้ทุนเดินทาง และเบี้ยเลี้ยงแก่นักศึกษาชั้นปริญญา ที่ได้รับทุนการศึกษาจากองค์การต่างประเทศ หรือผู้ที่จะไปเรียนด้วยทุนส่วนตัว นอกจากนั้นยังช่วยปรับปรุงมาตรฐานการศึกษา และการบริหารสถาบันสงฆ์ในเขตพระนคร และต่างจังหวัด ช่วยโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ ช่วยปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหา การใช้ภาษา และการขาดหนังสืออ่านของไทยมุสลิมภาคใต้ ส่งเสริมให้คนไทย มีนิสัยรักการอ่านหนังสือ โดยเฉพาะจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โครงการของการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนที่ลืมหืมหรือไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

1. โครงการเพื่อป้องกันการลืมหืมหนังสือ

ในเรื่องกิจกรรมเพื่อป้องกันการลืมหืมหนังสือ การจัดกิจกรรมนั้นควรควบคู่ไปกับการศึกษาประเภททำให้ข้อมูล ข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ เป็นการศึกษาที่จะเพิ่มพูนความรู้ และลักษณะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ เพราะถ้าแม้ว่าบุคคลจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วก็ตาม โอกาสที่จะลืมหืมอยู่มากถ้าหากเขาไม่ได้รับโอกาสที่จะใช้ นอกจากนี้แล้วตามแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต บุคคลต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น การศึกษานอกระบบโรงเรียนนอกจากจะจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อป้องกันการลืมหืมหนังสือแล้วยังต้องจัดกิจกรรมเพื่อย้ำและส่งเสริมความรู้ ความคิดเกินนอกเหนือไปจากความรู้ใหม่ด้วย

จุดประสงค์ของโครงการเพื่อป้องกันการลืมหืมหนังสือ มีดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนมีแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้และทราบข่าวสาร เหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน
3. เพื่อส่งเสริมการอ่านและป้องกันการลืมหืมหนังสือ

โครงการเพื่อป้องกันการลืมหืมหนังสือที่รัฐจัดให้กับประชาชน คือ

1.1 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน (Village Newspaper Reading Center) ซึ่งหมายถึงที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านที่จัดขึ้นเป็นเอกเทศ ตั้งอยู่ในที่ชุมชนภายในเขตของหมู่บ้าน ที่มีป้ายเขียนบอกไว้ชัดเจนว่า เป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านนั้น ๆ และดำเนินการโดยคณะกรรมการ ซึ่งได้รับการอนุมัติแต่งตั้งตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2515 (กองการศึกษาผู้ใหญ่ 2516 : 295) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อให้ประชาชนได้มีศูนย์รวมข่าวสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. เพื่อช่วยป้องกันการลืมหืมหนังสือ
3. เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับประชาชน
4. เพื่อให้รู้ข่าวสารและ เหตุการณ์ ที่เป็นปัจจุบัน

1.2 ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนเป็นหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ห้องสมุดประชาชน หมายถึงห้องสมุดที่เป็นของประชาชน ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนโดยรัฐบาลใช้จ่ายเงิน-ภาษีต่าง ๆ ในการจัดตั้งและดำเนินการห้องสมุดประชาชนประเภทนี้ให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยจัดในลักษณะที่ให้เปล่า คือ ทุกคนมีสิทธิมาใช้บริการจากห้องสมุดเท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์ของการจัดห้องสมุดประชาชนมีดังต่อไปนี้ คือ

1. ให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่คนทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา
2. ส่งเสริมประชาชนให้มีความรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
3. บริการทางข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ ตามความเคลื่อนไหวของประเทศไทย และของโลก

4. ส่งเสริมและ เผยแพร่ วัฒนธรรมของ ชุมชนและของประเทศไทย

5. ส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีตาม

ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ห้องสมุดประชาชนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด
2. ห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ
3. ห้องสมุดเคลื่อนที่ มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นหน่วยรถยนต์และเรือยนต์

1.3 การศึกษาผู้ใหญ่ทางสื่อมวลชน เช่น การผลิตหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ - (Wall Newspaper) หนังสือพิมพ์นี้มีลักษณะเป็นแผ่นแบบหนังสือพิมพ์มีคณาณัง โดยออกเป็นรายบักซ์เพื่อให้ประชาชนในชนบทได้อ่าน โดยทางกองการศึกษาผู้ใหญ่จะส่งไปยังที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน วัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานีอนามัย และโรงเรียนผู้ใหญ่ทุกแห่งทั่วประเทศ

สำหรับวัตถุประสงค์ของการออกหนังสือสารผู้ใหญ่ มีดังนี้คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีความเคารพ ยึดมั่น เทิดทูน สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน
3. เพื่อส่งเสริมการอ่านหนังสือแก่ประชาชนในชนบท
4. เพื่อป้องกันการลืมนั่งสื่อ

2. โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่รู้หนังสือ

2.1 การศึกษาผู้ใหญ่ วัตถุประสงค์ของการศึกษาผู้ใหญ่ คือ เพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือและเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของประชาชน ตลอดจนให้การศึกษาในชั้นวิชาชีพที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ด้วย

แนวคิดในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศไทยนั้น มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ซึ่งตรงกับรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลขณะนั้นมีนโยบายที่จะปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้าโดยการให้การศึกษาแก่ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือ ถึงร้อยละ 68.8 แม้ว่ากระทรวงธรรมการจะได้พยายามจัดการศึกษาแก่ประชาชนและเก็บอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ยังไม่สามารถทำให้ประชาชนในวัยผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือลดลงมาได้ จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้น

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ในระยะเริ่มแรก จัดแบ่งเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. จัดสำหรับพลเมืองที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว โดยจัดการศึกษาให้ครบทั้งทางด้านอ่านออกเขียนได้ ด้านหน้าที่พลเมือง พร้อมทั้งให้การศึกษาในด้านการอาชีพเบื้องต้น

2. จัดสำหรับพลเมืองวัยกลางคน โดยจัดการศึกษาค้นคว้าด้านหนึ่งเท่านั้น เช่น ให้รู้เสียงอ่านออกเขียนได้ หรือหน้าที่พลเมืองแต่เพียงอย่างเดียว

ถ้าจะแบ่งโครงสร้างของการศึกษาผู้ใหญ่ตามลักษณะวิชาและเป้าหมายของการจัดก็จะแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
2. การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ

การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ เป็นการจัดเพื่อประชาชนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนตามปกติหรือผู้ที่รักความก้าวหน้าในวิชาความรู้ก็สามารถจะเรียนชั้นสืบเนื่องได้ (ตั้งแต่ระดับที่ 3 ขึ้นไป) โดยผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพหารายได้ช่วยตัวเองได้ในเวลากลางวันแล้วใช้เวลาว่างในเวลาเย็นหรือกลางคืนไปศึกษาเพิ่มเติมในโรงเรียนผู้ใหญ่ประเภทนี้ได้

การศึกษานักเรียนสายสามัญแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

1. การศึกษานักเรียน ระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ระดับที่ 1 เป็นระดับเทียบเท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และระดับที่ 2 เทียบเท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้เวลาเรียนระดับละ 6 เดือน หลักสูตรนี้สอนผู้ไม่รู้หนังสือไม่มีความรู้อ่านออกเขียนได้
2. การศึกษานักเรียนระดับที่ 3 ตั้งแต่ระดับที่ 3 ขึ้นไปเราถือว่าเป็นการศึกษานักเรียนชั้นสืบเนื่อง ระดับที่ 2 นี้เทียบเท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
3. การศึกษานักเรียนระดับที่ 4 เทียบเท่ากับชั้น ม.ศ. 3
4. การศึกษานักเรียนระดับที่ 5 เทียบเท่ากับชั้น ม.ศ. 5

การศึกษานักเรียนสายอาชีพ จัดขึ้นเพื่อให้การฝึกฝนอบรม เตรียมบุคคลเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ตามที่เลือกและปรารถนาหรือในบางโอกาสจัดขึ้นเพื่อยกฐานะ พื้นความรู้ ความชำนาญของผู้ที่มีหน้าที่การงานอยู่แล้ว เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายอื่นเพิ่มเติมอีกคือเพื่อช่วยชักจูงประชาชนที่ไม่รู้หนังสือให้สนใจศึกษาวิชาหนังสือยิ่งขึ้น เพราะในการฝึกหัดวิชาช่างผู้ไม่รู้หนังสือจะมีความก้าวหน้าในวิชาช่างได้อย่างกว้างขวาง จึงเป็นการส่งเสริมการศึกษานักเรียนด้าน การ เรียนหนังสือด้วย.

2.2 การศึกษานักเรียนแบบเบ็ดเสร็จ ใ้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษานักเรียนแบบเบ็ดเสร็จไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ก. เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาใด ๆ ก็ตามที่ได้ถือว่าเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาตัวบุคคล เศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ ในประเทศ

ข. เป็นการศึกษาเล่าเรียนทุกด้าน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข การฝึกหัดหรือฝึกฝนและทำความรู้จักกับสิ่งแวดล้อม

ค. เป็นการศึกษาที่เน้นการอ่านออกเขียนได้ และให้ผู้ใหญ่ (นักเรียน) - สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหนังสือไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงอาชีพ และความเป็นอยู่ของตนได้ให้ดีขึ้น

ง. เป็นการสอนให้รู้หนังสือใช้งานหรือใช้ประโยชน์ได้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เป็นการจัดการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนให้สามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นหรือไค้ครบทั้งไตรภาค และให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้คนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรู้จักปรับปรุงตัวให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม

ความมุ่งหมายของการศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียน

1. ให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ส่งเสริมให้คนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น อันจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. ให้การศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมประชาชนในชนบทให้พัฒนาการสาขาต่าง ๆ ทำงานด้านบริการได้สะดวกและมีประสิทธิภาพดี

งานการศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ได้แก่

1. การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ประเภทชั้นเรียน
2. การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ประเภทอาสาสมัครเคลื่อนสอน
3. การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ประเภทนักศึกษาครูสอน
4. การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ประเภทฝึกสอน
5. การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สำหรับชาวเขา

การศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จใช้เวลาเรียนทั้งหมด 200 ชั่วโมง ผู้เข้าเรียนจะต้องมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ไม่เคยเรียนหนังสือ หรือเคยเรียนแต่ไม่จบ ป.4 เมื่อผู้เรียนเรียนครบตามหลักสูตร 200 ชั่วโมง และครูผู้สอนพิจารณาแล้วเห็นว่า ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่พึงไว้ ผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรการศึกษานิวใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งมีวุฒิ เทาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, เอกสารอักษรสำนวน : 1 - 2) เป็นโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือของประชาชนที่อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหม ทบวงมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชน ชมรม สมาคม และมูลนิธิ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนที่มีอายุ 14 - 50 ปี ที่ไม่รู้หนังสือ ได้มีความรู้ อ่านออกเขียนได้ เป็นการลดจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือให้ได้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป โครงการนี้ดำเนินการคู่ขนานไปกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่ดำเนินการอยู่แล้ว โครงการนี้ถือว่าการสอนให้คนรู้หนังสือ เป็นหน้าที่ของทุกคนที่รู้หนังสือ เป็นการสอนที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเป็นผู้สอน ไม่จำเป็นต้องมีชั้นเรียน และกำหนดเวลาเรียน การเรียนการสอนเป็นทำนอง พ่อสอนลูก ลูกสอนแม่ พี่สอนน้อง น้องสอนพี่ หน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น โรงเรียน วัด ที่มีครู นักเรียน วิทยุสามเณร จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ที่จะช่วยสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ตามโครงการนี้ โครงการนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2525

โครงการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคาดการลืมหนังสือ และขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือให้กับประชาชนในประเทศ เพื่อเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ฐานะทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนในประเทศ เพื่อเป็นการยกระดับความเสมอภาคทางด้านการศึกษา ในการที่จะทำให้บุคคลที่ติดเทียมกันกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ สามารถที่จะทันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนสามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ทั้งนี้ จะทำให้ประชาชนทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันจะเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ประเทศชาติสืบไป

งานวิจัยต่างประเทศ

ซิมมอนส์ (Simmons 1972 : 80-83) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์-
เวิร์ด ได้ทำการวิจัยระดับการรู้หนังสือของผู้จบหลักสูตรการศึกษานานาชาติในประเทศอุนิ-
เซีย ปรากฏว่าผู้จบการศึกษานานาชาติจำนวนร้อยละ 60 มีระดับการรู้หนังสือในระยะเริ่ม
แรก คือ สามารถอ่านเข้าใจประโยคและคำศัพท์ที่ง่าย ๆ ในหนังสือแบบเรียน ร้อย-
ละ 30 อยู่ในระดับปานกลาง สามารถอ่านและเข้าใจคำศัพท์ทั่วไป และวลีง่าย ๆ ได้
ส่วนอีก ร้อยละ 10 อยู่ในระดับใช้งานได้ คือ สามารถอ่านหนังสือตัวอย่างเข้าใจ

มุชแทง (Mushtang 1973 : 43-54) ผู้ซึ่งได้เข้าร่วมโครงการ
ทดลองการศึกษานานาชาติแบบเบ็ดเสร็จในประเทศแซมเบีย ได้ทำการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของ
คะแนนการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่จบ คือ ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่า
เฉลี่ยของคะแนนการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2, 1 ตามลำดับ ผู้ที่มีอายุ
อยู่ในช่วง 15 - 19 ปี มีการคงสภาพการรู้หนังสือสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 46 ปี -
เพศชายมีการคงสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างจากเพศหญิง

เคิร์ต (Kurtz 1973 : 65-71) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอน เรื่อง
การหารในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ว่ายังคงเหลืออยู่เท่าใด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏว่าเมื่อ
สอนเรื่องการหารไปแล้วโรงเรียนปิดการเรียนฤดูร้อน ครั้นเปิดภาคเรียนใหม่ ความรู้
เรื่องการหารถูกลืมไปเป็นอัตราส่วนเฉลี่ย 13%

งานวิจัยในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2505 กองการวิจัย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2505:
28 - 29) ได้ทำการทดสอบความรู้ทางภาษาไทย ของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จังหวัด
สุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบทดสอบที่แบ่งเป็น 4 แบบ คือ การสะกดคำจากการฟัง การเลือก
คำที่สะกดผิด คำที่มีความหมายเหมือนกัน คำที่มีความหมายตรงกันข้าม ปรากฏ ความรู้
ทางภาษาไทย ด้านอื่น พอใช้ได้ แต่ในการเขียนและสะกดคำยังคงน้อยอยู่มาก และพัฒนาการ
ทางภาษาของเด็กหญิงสูงกว่าเด็กชาย

บุรี กุลพิจิตร (2507) ได้ศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาเลขคณิตของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 607 คน จากโรงเรียนประชาบาล และเทศบาล รวม 12 โรงเรียน ในภาคการศึกษา 1 โดยใช้แบบทดสอบจำนวน 57 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับความคิดรวบยอด 27 ข้อ และเป็นโจทย์ปัญหา 30 ข้อ จากคะแนน การทดสอบ แบบทดสอบตอนแรกได้คะแนนเฉลี่ย 15.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.36 ส่วนแบบทดสอบหลังได้คะแนนเฉลี่ย 9.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.95 สรุปได้ว่าการทำแบบทดสอบ เกี่ยวกับความคิดรวบยอดนักเรียนทำคะแนนได้ปานกลาง ส่วนการทำแบบทดสอบเกี่ยวกับโจทย์ปัญหานักเรียนทำคะแนนได้น้อยมาก

ในปี พ.ศ. 2512 ฝ่ายวิชาการกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2512: 38 - 41) ได้วิจัยศึกษาสภาพการรู้หนังสือ ของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา เพื่อประเมินผลการจัดการศึกษาเขาวชนว่าได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้โดยสรุป คือ ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้ความสามารถในการทำเลข อ่านและเขียน ขนาดพอที่จะเอาไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ร้อยละ 67 และผู้ที่มีความรู้ยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับว่าทำเลขเป็น อ่านหนังสือออกและ เขียนหนังสือได้ มีร้อยละ 33

สมทรง อิศวกุล (2517) ได้ทำการวิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ แบบเบ็ดเสร็จและ เปรียบเทียบกับระดับการรู้หนังสือ ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน วิชาเลขคณิต และภาษาไทย ของกองการประถมศึกษากรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า ระดับการรู้หนังสือของผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีขอบเขตของคะแนนเฉลี่ย ต่ำกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าพิจารณาแยกเป็นรายวิชา ปรากฏว่ามีความรู้วิชาภาษาไทย ใกล้เคียงกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ความรู้วิชาเลขคณิตต่ำกว่า

มยุรี ศรีชัย (2517) ได้ทำการวิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือ ของผู้จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 2 และเปรียบเทียบกับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน วิชาเลขคณิต และภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตอนต้น ของกองการประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า ขอบเขตของระดับการรู้หนังสือ ของผู้จบการศึกษา

ผู้ใหญ่วัย 2 มีระดับการรู้ต่ำกว่านักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าหากพิจารณาแยกเป็นรายวิชา ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีความรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ สูงกว่านักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กุหลาบ หวังศิริสกุล (2517) ได้ทำการวิจัยศึกษาความคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ แบบเบ็ดเสร็จไปแล้วเป็นเวลา 3 ปี เปรียบเทียบกับความคงอยู่ของการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบทดสอบวิชาเลขคณิต และภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือต่ำกว่า ผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่อยู่ในถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีความคงอยู่ของการรู้หนังสือสูงกว่าผู้ที่อยู่ในถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา (2520) ได้ร่วมมือกันประเมินผล การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข และสภาพทั่วไป โดยสุ่มตัวอย่าง นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในภาคเหนือ ภาคกลาง - ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ 8 เขตการศึกษา 68 ห้องเรียน ใช้กลุ่มตัวอย่างรวม 1033 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบภาษาไทย ด้านการอ่าน การเขียนคำ และประโยค ความเข้าใจในการอ่าน และแบบสอบเลขคณิต ผลการวิจัย ปรากฏว่า

1. นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในภาคภูมิศาสตร์ต่าง ๆ มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็น แตกต่างกันคือ นักศึกษาในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็นดีกว่านักศึกษาในภาคเหนือ ส่วนนักศึกษาในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสามารถไม่แตกต่างกัน
2. นักศึกษาชาย มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นมากกว่า นักศึกษาหญิง
3. นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ของ เชฟเฟ่ ปรากฏว่าไม่สามารถระบุได้ว่ากลุ่มอายุใด ได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากัน ส่วนความสามารถในการคิดเลขนั้นไม่แตกต่างกัน

4. นักศึกษาที่ไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อนเลย สอบได้คะแนนการอ่าน และการคิดเลข น้อยกว่านักศึกษาที่เคยเรียนมาบ้าง นักศึกษาที่เคยเรียนจบชั้นประถมศึกษา 3 ได้คะแนนที่ดีที่สุดทั้ง 2 วิชา

5. นักศึกษาที่จบหลักสูตร การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จต่างรุ่นกัน สอบได้คะแนนในการอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นไม่แตกต่างกัน

6. นักศึกษาที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สอบได้คะแนนสูงกว่า กลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่นักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ได้คะแนนการคิดเลขไม่แตกต่างกัน

ถกถ นิตินครศิริโรจน์ (2520) ได้ทำการวิจัยศึกษาระดับการรู้หนังสือ ของประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัดพทุมธานี โดยใช้เครื่องมือวัดระดับการรู้หนังสือ วิชาเลขคณิต และภาษาไทย ของกุลหลาบหวังศิริสกุล ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัดพทุมธานี มีการรู้หนังสือด้านภาษาไทย - เลขคณิต อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

2. ประชากรมีระดับการรู้หนังสือปัจจุบัน วิชาเลขคณิต สูงกว่าระดับการรู้หนังสือ และระดับความรู้ปกติ วิชาเลขคณิต ตามลำดับ แต่ระดับความรู้วิชาภาษาไทย ไม่แตกต่างกันจากระดับความรู้ปกติ

3. ประชากรที่มีภูมิหลังได้แก่เพศ ระยะเวลาที่ออกจากระบบโรงเรียน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีระดับการรู้หนังสือ ระดับความรู้ภาษาไทย เลขคณิต ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชากรที่ย้ายถิ่นมีระดับการรู้หนังสือ ระดับความรู้วิชาเลขสูงกว่าประชากรที่อยู่ในภูมิลำเนาเดิม

วีระพล ทองเจิม (2526) ได้ทำการวิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคเหนือ โดยใช้แบบทดสอบวัดสภาพการรู้หนังสือ วิชาเลขคณิต ชั้นมูลฐาน และภาษาไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 5-8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือดีกว่า ผู้ที่จบการศึกษาออกไปแล้ว เป็นระยะเวลา 1-4 ปี

2. ผู้ที่มีอาชีพ แตกต่างกันมีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกัน

3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกันสภาพของการรู้หนังสือแตกต่างกัน

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2526) ได้ทำการวิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคใต้ โดยใช้แบบทดสอบวัดสภาพการรู้หนังสือวิชาเลขคณิตชั้นมูลฐาน และภาษาไทย ฉบับเกี่ยวกับของ วีระพล ทองเจิม ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 5 - 8 ปี มีสภาพการรู้หนังสือดีกว่าผู้ที่จบการศึกษาออกไปแล้วเป็นระยะเวลา 1 - 4 ปี
2. ผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีสภาพการรู้หนังสือไม่แตกต่างกันในด้านวิชาภาษาไทย ส่วนคณิตศาสตร์ และการทำคะแนนรวมทั้งสองวิชาแตกต่างกัน
3. ผู้ที่มีรายได้ต่างกันสภาพการรู้หนังสือแตกต่างกัน

จากผลงานการวิจัยเกี่ยวกับผู้ที่ไม่รู้หนังสือ, เกี่ยวกับสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการคงอยู่ ของการรู้หนังสือ และเกี่ยวกับความร่วมมือในการประเมินผลการศึกษานักใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจกดี สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนช่วยผู้บริหารการศึกษาในการที่จะดำเนินโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ยังจะเป็นการช่วยลดปัญหา เรื่องช่องว่างระหว่างคนรู้หนังสือกับคนที่ไม่รู้หนังสือ อันเป็นผลนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทย.